

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8119 DEP
0032 OSLO

KD-ForvUH KD-ForvUH

Vår ref:
23/08760-3

Deres ref:

Dato:
01.09.2023

Innspill til stortingsmelding om forskningssystemet

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) takker for mulighet til å gi innspill til ny stortingsmelding om forskningssystemet. Vårt utgangspunkt i dette innspillet er HK-dir sitt oppdrag om å styrke kvalitet og tilgjengelighet i høyere utdanning og sikre samfunnets tilgang på kompetent arbeidskraft for å løse samfunnsutfordringer og sikre velferd.

Forskningssystemet har stor betydning for sentrale deler av HK-dir sin virksomhet, både gjennom vårt overordnede ansvar for høyere utdanning og kompetanse, og mer konkrete ansvarsområder som internasjonalisering, digital omstilling, forvaltning av registerdata, og datadeling. Forskningsrådet er en viktig aktør som vi både samarbeider med og følger tett, og vi ser behov for økt samarbeid der både HK-dir og Forskningsrådet har tydelige roller i arbeidet for å sikre at forskning og høyere utdanning møter fremtidens behov. Gjennomgående ser vi at høyere utdannings- og forskningssystemet er tett sammenvevd og veldig ofte to sider av samme sak.

De tre spørsmålene i invitasjonen til innspill henger tett sammen, vi har valgt å dele vårt innspill i to deler. En førstedel, om Forskningsrådets merverdi og eksisterende styrker som er viktig å bevare og videreutvikle, og en andredel som inneholder innspill til mulige forbedringer.

Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forskningssystemet?

HK-dir vil særlig påpeke følgende viktige oppgaver som Forskningsrådet utfører og som er viktig å bevare videre:

- Verktøy for operasjonalisering og ressursallokering.
- Forskningspolitisk rådgiver og forskningsstrategisk organ
- Pådriver for internasjonalt forskningssamarbeid og oppfølging av det europeiske forskningsområdet
- Kompetansemiljø og samordner som bidrar til økt norsk deltakelse og samarbeid i forskning, nasjonalt og internasjonalt.

Operasjonalisering og finansiering av forskning

Forskningsrådet har flere viktige roller i forskningssystemet. Den viktigste er Forskningsrådets rolle med å frembringe grunnleggende og anvendt forskning, og utdanne forskere med kompetanse innenfor områder som det er interesse og behov for i samfunnet. Forskningsrådets virksomhet har stor betydning for å bidra til å operasjonalisere mål knyttet til komplekse samfunnsutfordringer og tilhørende kunnskaps- og kompetansebehov. Forskningsrådet er en nasjonal kvalitetsarena for forskning og innovasjon, og sikrer at samfunnets ressurser blir investert i forskning av høy kvalitet. Disse aktivitetene har også stor betydning for kvalitet i høyere utdanning.

Forskningsrådets rolle som forskningspolitisk rådgiver og forskningsstrategisk organ

Viktige beslutninger i samfunnet bør tas på et godt kunnskapsgrunnlag når det er mulig, derfor er det viktig at det norske samfunn har tilgang til relevant forskning av høy kvalitet. I denne sammenheng har Forskningsrådet en sentral rolle ved å sette forskning på dagsorden og være rådgiver for departementer, politikere, næringsliv og andre finansiører og brukere av forskning.

Forskningsrådet har også en stor merverdi gjennom systematisk arbeid med utvikling av virkemidler på områder som er strategisk viktig for norsk samfunns-, arbeids- og næringsliv. Gjennom dette arbeidet støtter de utvikling av norske fag- og forskningsmiljø, som kan hevde seg både nasjonalt og internasjonalt.

Pådriver for internasjonalt forskningssamarbeid og oppfølging av det europeiske forskningsområdet

Internasjonalisering er viktig for å sikre at norsk høyere utdanning og forskning er i kunnskapsfronten. Norske fagmiljøers deltakelse i det Europeiske rammeprogrammet for forskning og innovasjon og i internasjonalt samarbeid med prioriterte samarbeidsland er derfor viktig. Her har Forskningsrådet en sentral rolle for å stimulere til økt deltakelse på den internasjonale forskningsarenaen.

Forskningsrådet sitter på høy kompetanse om både det norske og europeiske forskningssystemet, og er på den måten et viktig kunnskapsmiljø.

Denne kompetansen har stor merverdi for norsk UH-sektor ettersom det gjør dem til et viktig knutepunkt for norske forskningsmiljø som ønsker å konkurrere på den europeiske arenaen. Det bidrar til at norske forskningsmiljøer henter inn flere midler fra EUs rammeprogram for forskning.

Slike europeiske samarbeid kan ofte med fordel utvides til å inkludere høyere utdanningssamarbeid som bidrag til økt utdanningskvalitet, relevans og innovasjon for eksempel gjennom deltagelse i europeiske universitetsallianser (European Universities) og andre tiltak i Erasmus+. I samarbeidet med prioriterte land er INTPART¹ et virkemiddel som kobler forsknings- og høyere utdanningssamarbeid.

Kompetansemiljø og samordner med blick for helheten

I tillegg til at Forskningsrådet har kompetanse til å forvalte investeringer i forskning, har de gjennom sitt arbeid bygget opp sterk kompetanse på de områdene de finansierer. De er også til stede i en rekke europeiske og internasjonale forskningsorganisasjoner. Dette kompetansemiljøet har gitt store og positive effekter i form av koordinering mellom de norske forskningsinstitusjonene, kompetanseoverføring fra europeisk og internasjonal forskning til norske institusjoner og i form av utredninger og faglige råd til myndighetene.

Mulige forbedringspunkter

Forskningsrådet har økt sin aktivitet på flere av områdene HK-dir ser på som mulige forbedringspunkter. Vi tror likevel det fremdeles er potensiale til å styrke disse områdene ytterligere. Våre viktigste innspill til forbedringspunkter omhandler samordning og samarbeid. Mulige forbedringspunkter:

- Det er behov for å styrke sammenhengen mellom utdanning og forskning gjennomgående i forskningssystemet.
- Oppbygging av forskningsområder av høy kvalitet fordrer mer samarbeid, både nasjonalt og internasjonalt. Det bør Forskningsrådet legge til rette for. Slike samarbeid er også viktig for kvalitet i høyere utdanning.
- Kunstnerisk utviklingsarbeid bør i framtiden innlemmes tydelig i Forskningsrådets porteføljer.
- Det er behov for rolleavklaringer og å øke synergier mellom Forskningsrådet, HK-dir og andre aktører

¹ Programmet er samadministrert av Forskningsrådet og HK-dir

Et forskningssystem som styrker sammenhengen mellom høyere utdanning og forskning.

Langsiktige prioriteringer av viktige samfunnsbehov blir gjort blant annet i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. For å nå disse målene kreves økt samhandling med flere aktører enn Forskningsrådet. For å utnytte potensialet i og effekten av forskning, er sammenhengen mellom forskning og høyere utdanning, helt sentral.

Forskningsrådet kan fremme koblinger mellom forskning og høyere utdanning for eksempel gjennom at studenter deltar i forskning. Studentdeltakelse i forskning bidrar til viktig læring og kan bidra til å rekruttere nye forskere. Forskningsrådet kan samarbeide med aktører som HK-dir for å innrette virkemidler slik at disse sammenhengene blir styrket² Det gjelder også synergier mellom nasjonale virkemidler og mellom de ulike europeiske programmene og tiltakene på forsknings- og utdanningsfeltet.

Fagmiljøer av høy kvalitet

Det er et mål at Norge har høyere utdanning i hele landet, og at denne utdanningen holder høy kvalitet. Som fremhevet blant annet i Langtidsplan for høyere utdanning og forskning er gode utdanningstilbud avhengig av sterke forskningsmiljø. Det er derfor viktig at utdanningstilbud i hele landet er knyttet til forskningsmiljø av høy kvalitet.

Det er behov for å bygge opp forskningsområder hvor det er avdekket behov for styrking³ og Forskningsrådet har en helt sentral rolle for å få det til. Små fagmiljøer kan tjene på å samarbeide for å øke kvaliteten på forskning⁴. For å bidra til å sikre kvalitet i forskning i hele landet, som også kan ha påvirkning på utdanningskvaliteten, kreves strategisk samhandling på tvers av flere aktører, både Forskningsrådet, UH-institusjonene, departementene og andre myndighetsaktører.

Kunstnerisk utviklingsarbeid

Kunstnerisk utviklingsarbeid er de utøvende og skapende kunstfagenes selvstendige bidrag i kunnskapsproduksjon og ble etablert som begrep i lov om universiteter og høyskoler i 1995. Loven sidestiller «vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater» (UH-loven § 1-1). Kunstnerisk utviklingsarbeid er viktig som kunnskapsgrunnlag og for kunnskapsutvikling for de kreative næringer. Disse næringene har stadig større økonomisk og sysselsettingsmessig betydning, både i

² Se blant annet forslag fra UiB om flere utlysninger med krav til sammenheng mellom utdanning og forskning https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/uib_synergies-between-research-and-education_english.pdf

³ UiB (2021) https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/uib_fram-rapport.pdf; Se også for eksempel Evaluering av samfunnsfagforskning (NFR, 2018) <https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/1254035773885.pdf>

⁴ Piro (2019) The R&D composition of European countries: concentrated versus dispersed profiles

Norge og internasjonalt. Eksterne finansieringskilder, utenom institusjonenes ordinære budsjetter, utgjør en vesentlig del av finansieringen av vitenskapelig forskning ved universiteter og høyskoler, mens mulighetene for ekstern finansiering av kunstnerisk utviklingsarbeid i sammenligning er beskjedne. Program for kunstnerisk utviklingsarbeid har hittil vært den eneste dedikerte finansieringskilden for kunstfagene, men fremtiden for dette programmet er usikker som følge av departementets gjennomgang av tilskuddsordningene i HK-dir. Kunstnerisk utviklingsarbeid bør i fremtiden innlemmes tydelig i Forskningsrådets porteføljer og inkluderes i regjeringens satsing på forskning og høyere utdanning, for å ivareta fagutvikling innenfor den skapende og utøvende kunstfag.

Samarbeid og synergier mellom Forskningsrådet, HK-dir og andre aktører

Som virkemiddelaktører er det viktig at Forskningsrådet, HK-dir og Innovasjon Norge jobber enda mer med å se våre virksomheter og virkemidler i sammenheng for å øke kvalitet i forskning, innovasjon og høyere utdanning, og hente ut synergier. Det kan handle om å utvikle og justere virkemidler slik at de utfyller og styrker hverandre, slik at institusjoner og fagmiljøer kan bruke disse strategisk for å bygge seg opp over tid. Det vil også være en styrke om de nasjonale virkemidlene bidrar til å kvalifisere fag- og forskningsmiljøene for deltakelse i det Europeiske rammeprogrammet for forskning og innovasjon og Erasmus+, som HK-dir har ansvar for som nasjonalkontor. Her ønsker vi også et tett samarbeid mellom Forskningsrådet og HK-dir i arbeidet med innspill til nye europeiske rammeprogram innen utdanning og forskning.

Området digital omstilling og oppbygging og forvaltning av infrastruktur er viktig både på nasjonalt, europeisk og internasjonalt nivå. Tilgjengeliggjøring av forskningsresultater er et satsingsområde som fremheves i strategi for digital omstilling i universitets- og høyskolesektoren. Forskningsrådet har her en helt sentral rolle, og for å lykkes er det viktig at Forskningsrådet deltar i samarbeidsprosjekter der deres kompetanse er et viktig tilskudd. Det er fortsatt behov for økt samarbeid, samordning og tydeliggjøring av roller mellom Forskningsrådet, HK-dir og Sikt på disse områdene.

Med vennlig hilsen
Sveinung Skule
direktør

Ragnhild Tungesvik
divisjonsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Mottaker:
KUNNSKAPSDEPARTEMENTET, KD-ForvUH KD-ForvUH